

Hoca Ahmed Yesevi, Yunus Emre ve Mevlana Üçgeninde İnsan Sevgisi ve Hoşgörü

Dr. Adem Balaban, Dr. Bünyamin Çağlayan¹

Özet

Fitratı gereği toplumsal bir hayat yaşayan insanoğlu, biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşıladığı gibi ruhi ve kalbi ihtiyaçlarını da karşılamak durumundadır. İnsan canlılığını devam ettirebilmek için yemek, içmek, uyumak ve dinlenmek gibi bedeni ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Ama bunlar tek başına yeterli değildir. İnsan diğer taraftan sevmek, sevilmek, konuşmak, dinlemek ve dinlenmek gibi ruha ait duygularını ve ihtiyaçlarını da yerine getirmek ihtiyacı hisseder. İster dini temelli, isterse beşeri temelli olsun tarihte birçok düşünür, şair ve yazar sevginin temsilcisi olmuş ve insanların birbirlerini sevmeleri için çalışmışlardır. Türk milletinde de sevginin ele alınması çok eskilere dayanır. İlk yazılı kaynaklarımızdan itibaren birçok edebi ve didaktik eserde insanların birbirlerini sevmeleriyle ilgili sözler görürüz. Bu çalışmamızda, Türk kültür, dil, edebiyat ve tarihinde önemli yer tutan üç değerli şahsın sevgi, barış ve hoşgörüye bakışları ele alınacaktır. Özellikle Türk edebiyatında kendilerinden sonra gelen pek çok şair ve yazara ilham kaynağı olan Hoca Ahmed Yesevi, Yunus Emre ve Mevlana'nın eserlerinde “sevgi ve hoşgörü” önemli yer tutar. Türk düşünce hayatında da çok önemli bir yere sahip olan bu kişilerin eserlerinden örneklerle sevgi ve hoşgörü konusu incelenemeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Mevlana, İnsan sevgisi, Hoşgörü*

Abstract

Human beings live in a social life as needs of creation. Human should satisfy biological and physiological needs, as well as the spiritual needs. People have to meet the needs of the body such as

¹ Hena e Plote Beder Üniversitesi, Tiran/Arnavutluk

food, drink, sleep and rest, in order to maintain the vitality. However, these alone are not enough. On the other hand, human should meet the spiritual needs such as love, to be loved, to talk, to listen and to be listened. In the past, many thinkers, poets and writers who were whether faith-based or human-based had become the representative of love and had sought to love one another. In the Turkish nation, the love being handled as a separate subject based on very old. We can see the words on love for each other in many literary and didactic works. In this study, thoughts on love, peace and tolerance of our three poets that holds an important place in the Turkish history, culture, language, literature will be discussed. Hodja Ahmed Yesevi, Yunus Emre and Mevlana inspired many poets and authors especially coming after them in Turkish literature. These poets have a very important place in the Turkish thought life. Love and tolerance has an important place in their works. In this study, love and tolerance will be examined by the way of the samples from their poems.

Keywords: Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Mevlana, Human Love and Tolerance

Giriş

İnsan, yaratılış gereği hem bedenî hem de ruhî ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Her ikisini de yapabilen kişiler mutlu ve huzurlu olurlar. Fertlerin huzurlu olduğu toplumlar da sağlıklı olur. İnsan, sevme ve sevilme ihtiyacını fitri ve iradi olarak iki türlü karşılamaktadır. Anne, baba, kardeş sevgisi gibi fitri sevgilerin yanında bir de diğer insanları sevme şeklinde değerlendirilebilecek iradi sevgi vardır. İnsan, ancak bu iki sevgiyi de kalbinde barındırabildiği ölçüde huzurlu bir dünya oluşturabilir. Yoksa birilerinin ötekileştirildiği dünyada gerçek mutluluk ve barış sağlanamaz.

İnsanın yaratılışının özünde sevgi vardır. Sevgi temeli üzerine kurulan insanlık ancak sevgi ile devam edecektir. Barış, huzur ve mutluluk binası sevgi temelinde yükselecektir. İnsanların aralarındaki düşmanlıklar yine sevgiyle ortadan kalkacaktır. “*Sevgi, dünyaya gelen her varlıkta en esash bir unsur, en parlak bir nur, en büyük bir kuvvettir ve bu kuvvetin yeryüzünde yenemeyeceği hiçbir hasım yoktur.*” (Gülen;2004;17)

Bir taraftan sosyal bir varlık olan insan, diğer taraftan hem sevmeye hem de sevmeye ihtiyaç duyan bir fitrata sahiptir. Hem sevginin hem de sosyalliğin gereği, insan hemcinsleriyle birlikte toplumsal bir hayat yaşamaktadır. Sağlıklı bir içtimai hayat, hiç şüphesiz sevgi, barış ve huzur ikliminde yetişebilen bol meyveli bir ağaca benzer. Meyveleri insan olan bu insanlık ağacı ancak sevgi ve hoşgörü suyuyla beslenir. *“Bilinçli sevgi, sempati, dostluk ve dayanışma sevginin toplumsal yansımalarıdır. Organik ve psiko-sosyal dünyada sevgi parçalanmayı, ayrılığı dolayısıyla bencilliği önleyici rolüyle her an aktif bir şekilde kendini göstermektedir.”* (Düzgün; 2011;7)

Tarihte, her toplumda insanların birbirlerini sevmelerini öğütleyen düşünürler olmuştur. Barış ve huzur ortamının olmasını isteyen bu tür insanlar hem yazdıkları eserlerle hem de diğer çalışmalarlarıyla toplumlara yön vermişlerdir. Türk tarihinde de birçok yazar ve şairimizin bu konuyu işledikleri görülmektedir.

Ancak bunlardan bazıları hem güçlü ifadeleri hem de etkileyicilikleri yönüyle öne çıkmışlardır. Sevgi denildiği zaman aklımıza hemen Yunus Emre, Mevlana ve Hoca Ahmed Yesevi gelmektedir. Bu çalışmamızda, özellikle Türk edebiyatında kendilerinden sonra gelen pek çok şair ve yazara ilham kaynağı olan Hoca Ahmed Yesevi, Yunus Emre ve Mevlana'nın eserlerinde “insan sevgisi ve hoşgörü” konusu ele alınacaktır. Çalışmanın birinci bölümünde Hoca Ahmed Yesevi'nin sevgi ve barış üzerine sözleri ve düşünceleri işlenecektir. İkinci bölümde kronolojik sıra içinde Yunus Emre'de sevgi konusu ele alınacaktır. Son olarak da “Gel, ne olursan ol, gel! çağrısıyla dünyanın her yerine sesini duyuran Mevlana ve onun sevgi, barış ve hoşgörü üzerine sözleri konu edilecektir.

Sevgi ve aşk konusu Türk edebiyatında hemen her şair ve yazarın üzerinde söz söylediği bir meseledir. Allah sevgisinden, tabiat sevgisine kadar her türlü sevgi şiirlerde işlenmiştir. Bir kısmı Allah ve peygamber sevgisine daha çok yer verirken bir kısmı da daha çok dünyevi sevgileri anlatmışlardır. Yukarıda adı geçen üç şairimizi de diğerlerinden ayıran en önemli özellik, onların insanın içindeki insan sevgisini işlemiş olmalarıdır. Onlar sevgiyi insanı sadece mutlu ve tatmin eden bir unsur olarak görmemiş, aynı zamanda huzurlu, mutlu, barış içinde yaşanan bir toplumun da temeli saymışlardır. Sevgi çağrılarında örtülü bir şekilde Allah'a davet olsa bile, onlar insanları

sevgi atmosferine davet etmişlerdir. Bir insanın iradi bir şekilde yekdiğerini sevmesinin mümkün olduğunu ve bu sevginin tesis edilmesinin önemini vurgulamışlardır.

a. Hoca Ahmed Yesevi

Bir kimseye karşı gösterilen tavır, kişinin sosyal statusune bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Genel olarak insanlar kendilerine göre daha yüksek mevkide bulunan veya zengin kişilere karşı daha hürmetkar davranıp onlara daha fazla değer verirler. Nasrettin Hoca bu durumu “ Ye kürküm ye” nüktesi ile hicveder. Halbuki bütün insanlar, insan olması dolayısı ile değerlidir. Birbirlerine karşı üstünlükleri ancak Allah’a karşı kulluk vazifelerini yerine getirme derecelerine göre tayin edilir ki bunu da ancak Allah bilir.

İnsanlar arasında ayırım yapmadan herkesi sevmek gerektiği konusunda kendisinden sonraki mutasavvıf şairler üzerinde büyük etkisi olan Ahmet Yesevi toplum içinde hakir görülen garipler ve yetimlere değer vermek gerektiğini çeşitli mısraları ile dile getirir. Akıllı insanın gariplerin gönlünü almaya çalışması gerekir. Aynı şekilde yetimlerin aranıp bulunması ve onlarla ilgilenilmesi konusunda Peygamber (s.a.v.) örnek olarak gösterilir.

Akil irseng gariblerni könlin avla

Mustafa dik ilni kizip yetim kavla (Hakkulov:53)

Sevgi kadehinden nasibini almadan bu dünyadan göçüp giden insanlara çok yazık demek gerekir.

Vâ- dirîgâ muhabbetni câmin içmey

Ehl ü iyâl hânumândın tükel içmey

Cürm isyân girihlerin munda içmey

Şeytân gâlib cân birerde şaştım muna(Hakkulov:53)

Yüreğinde sevgi taşımayan kişilerden uzak duranlar, ariflerin sohbetinde kendilerini yüceltirler.

Muhabbetsiz halâyıkdın her kim kaçsa

Âriflerni sohbetide cevân kılur

Örtep köyüp ışk yohda yaşın saçsa

Sübân İge'm arş üstide mihmân kılur (Hakkulov:169)

Sevginin en yücesi Allah'a duyulan sevgidir. Kullarına karşı beslenen sevgi de ondan dolaydır. Allah'ı seven O'nu anmadan bir saat bile geçirmez. Allah ta yaptıklarını zai etmeyerek onların dualarını kabul eder.

*Âşık kullarkiçe kündüz hergiz tınmas
Bir sâati Hak yâdının gâfil bolmas
Andag kulnı Sübhân İge'm zâyi koymas
Dua kılma icâbetlig bolur irmiş (Hakkulov:181)*

Toplum içinde sevgiye ve gözetilip kollanmaya en muhtaç kişiler garipler ve yetimlerdir. Yesevi de daha çok bunlara yönelik olarak dikkatleri çekmeye çalışır. Onlara şefkatle yaklaşıp ihtiyaçlarını giderme hususunda, Peygamber (s.a.v.)'den naklen Allah'ın garip fakir ve yetimlerin halini sorup dertlerine derman olanlardan razı olacağını belirtir.

*Garîb fakîr yetimlerini kılğıl şâdmân
Hulklar kılıp azîz canıng eyle kurbân
Taâm tapsang canıng bile kılğıl ihsân
Hak'dın iştip bu sözlerni aydım muna*

*Garîb fakîr yetimlerini her kim sorar
Râzi bolur ol bendedin Perverdigâr
Ey bî-haber sin bir sebep özü asrar
Hak Mustafâ pendin iştip aydım muna (Hakkulov:55)*

İnsanları sevmeyen, aksine onlara zulmeden ve yetimlerin gönlünü kıran zalimlerin ahrette ağır şekilde cezalandırılacakları haber verilir.

*Zâlim bolup zulm itken yetîm könglin agrıken
Kara yüzlüg mahşerde kolın arkada kördüm (Hakkulov:271)*

Ahmet Yesevi bir şiirinde Peygamber (s.a.v.)'in yetim olduğunu hatırlatarak bir yetim ile karşılaşmasını ve onunla konuşmalarını daha sonra yetim ve garipler hakkında buyurduğu hadisi naklederek konu ile ilgili düşüncelerini açıklar.

*Resûl aldığa bir yetîm kilipdür
Garîb ü mübtelâ min tip aytıpdur*

*Resûl aydı anga min hem yatîm min
Yet^mlikde garîblikde yaip min*

*Muhammed aydılar her kim yetîmdür
Bilingiz ol mini hâs ümmetimdür*

*Yetîmi körsengiz agrıtmangızlar
Garîbni körsengiz dâg itmengizler*

*Yetîmler bu cihânda hâr ikendür
Garîblerni işi düşvâr ikendür*

*Garîblerni işi dâyim sülûkdur
Tirig irmes garîb misl-i ölügdür*

*Hudâyıga garîbler bilgülügdür
Garîbni ırte ahşam sorgülügdür (Hakkulov:237)*

Yesevi, küpünde muhabbet şarabı olduğunu ve isteyen aşıklara istedikleri kadar vereceğini söyler.

*Hâce Ahmet'ning humıda muhabbetning şarâbı
Âşıklarga şol meydin murâdınça birsem min (Hakkulov:273)*

İşte Yesevi'nin aşk şarabı dolu küpünden istediği kadar alanlardan biri de Yunus Emre'dir. Yunus ta Yesev'nin yolunda insanlara sevgi ve muhabbetle yaklaşmayı kendine düstur edinir ve herkese de bunu öğütler.

b. Yunus Emre

İnsan tabiatında kendisine karşı yapılan bir hareket ve davranışın benzerini yaparak tepki gösterme eğilimi vardır. Birçok kimse kendisine iyi davranan kişiye iyilikle karşılık verir. Kötü davrananlara da misli ile mukabele etmek ister. Bazı insanlar bu konuda biraz daha ileriye giderek kendisine yapılanlara mukavi olarak daha fazlasıyla karşılık vermeye çalışırlar. Elbette her insan farklı

düşüncelere sahiptir ve bunun sonunca da farklı davranışlar sergileyebilir.

Herhangi bir konudaki beklenen davranışlar başkalarının dikkatini fazla çekmez. Her zaman asıl dikkat çeken hususlar olağan dışı gibi görülen durumlardır.

Yukarıda belirttiğimiz iyilik ve kötülük karşısındaki tavırlar alışıla gelmiş ve sıradan davranışlar olduğu için yadırganmaz. Kalbi insan sevgisi ile dolu olan kişiler ne durumda olurlarsa olsunlar insanları sevebilir ve kötülük yapsalar bile onlara iyilik yapmaya çalışabilirler. Böyle bir davranışı ancak müstesna sayılabilecek zatların yapabileceği 'İyiliği iyilik her kişinin karı, kötülüğe iyilik her kişinin karıdır.' Atasözü ile veciz bir şekilde ifade edilir.

Atasözü ile iyilik ya da kötülüğe misli ile yada daha fazlasıyla mukabele etmenin her insandan beklenen sıradan bir davranış olduğu, asıl olanın ise zor olanın yani kötülüğe karşı iyilik yapmak olduğu vurgulanır. Böyle asil bir davranış sergileyen kişi ise er olarak nitelenir.

Yunus Emre, şiirlerinde ifade ettiği düşünceleri ile er kişi davranışını sergileyen ve bunu insanlığa sergileyen bir gönül adamı olarak bu gününde ışıktır.

O her şeyden önce düşüncelerini anlatabilmek için din, dil, ırk vb ayrımı yapmadan gerekirse yetmiş iki milletin ayağını öpebileceğini belirtir.

Yitmiş iki milletün ayagın öpmek gerek

Yaramagcün ma'sûka cümle millete bile (Tatçı; 1990; 275)

İnsanlar arasında sınıf farkı ve kulluğunun icabını yerine getirip getirmedigine bakmaksızın herkesi sevmek gerekir, çünkü herkes Allah'ın kuludur.

Hâs u 'âm mutî' 'âsî dost kuludur cümlesi

Kime eydibilesin gel evünden taşra çık (Tatçı; 1990; 103)

İster üst tabaka, ister alt tabaka olsun Allah her insanı aynı maddelerden teşekkül eden bir şekilde yaratmıştır.

Çün yaratdı Âdem'i bileydük biz kamu

Bu kamu hâs u 'âmı bir ma'denden eyledi (Tatçı; 1990; 292)

Yunus, ne durumda olursa olsun sevgi ile baktığı insanlara misli ile karşılık vermek şöyle dursun, gönüllerini bile kırmak istemez çünkü Allah gönüllerdedir.

*Gönül mi yig Ka 'be mi yig eyit bana 'aklı iren
Gönül yigdür zîrâ ki Hak gönülde tutar turakı (Tatçı; 1990; 298)*

Bir kez bile gönül yıkmak bin kez hacca gitme ve bin kez gazaya iştirak etme ile elde edilenleri alıp götürür.

*Bin kez hacca vardunisa bin kez gazâ kıldunisa
Bir kez gönül sıdunisa gerekse yüz yıl yol dokı (Tatçı; 1990; 298)*

Sevgi şairi karşılıklı sevgiyi oluşturabilmek için gönüllere girmeye çalışır ve insanlara da bunu öğütler.

*Yûnus Emre dir hoca gerekse var bin hacca
Hepisinden eyüce bir gönüle girmekdür (Tatçı; 1990; 74)*

Yunus gönül yıkan insanların ibadetlerin özellikle hac ibadetlerini tehlikeye gireceğini defalarca ifade eder ve gönül yıkan insanı iki cihan bedbahtı olarak niteler.

*Ak sakallu pîr koca bilmez ki hâli nice
Emek yimesin hacca bir gönül yıkarısa*

*Gönül Çalab'un tahtı gönüle Çalap bahdı
İki cihân bed-bahtı kim gönül yıkarısa. (Tatçı; 1990; 243)*

İnsanların diğer insanları sevmelerine engel olan şey kendilerini beğenmektir. Herkesin eşit olduğunu düşünen, kibirli olmayan ve kendisini sevenlere Allah kapıları açar.

*Sen Hakk'a 'âşıkısan Hak sana kapu açar
Ko seni begenmegi varlıgun evini yık (Tatçı; 1990; 103)*

Önünde sevgi kapıları açılan insan bu dünyanın fani olduğunu düşünür. Burada yaptıklarının hesabını vereceğini bilir, davası sevgi olur ve gönüller yapmaya çalışır. Çünkü gönüller dostun evidir.

*Benüm bunda karârım yok ben bunda gitmege geldüm
Bezîrgânam metâ'um çok alana satmaga geldüm*

*Ben gelmedüm da'vîyiçün benüm işüm seviyiçün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm (Tatçı;
1990; 142)*

İnsanlara sevgi ile yaklaşan hatalarını hoş gören Yunus, kendisinin kusurlarını sayar. "Başkalarının önündeki saman çöpünü gören kendi önündeki kütüğü göremez" sözü ile anlatılmak istenen düşünceye uygun olarak şair önce kendini sorgular.

*İy dervîş diyen bana nem durur dervîş benüm
Dervîşlik yaylasında hareketüm kış benüm*

*Kendözümü görürem sallanuban yürürem
Bugz u kibr ü 'adâvet gönlümi almış benüm*

*Dervîş adın idindüm dervîş tonın tonandum
Yola bakdum utandum hep işüm yanlış benüm*

*Şeyhüm kamudan ulu yolda uludan ulu
Gönlüm idi kaygulu nefsim âsâyiş benüm*

*Hırkam tâcum gözlerem fâsid işler işlerem
Her yanımdan gizlerem bin bir fâsid iş benüm*

*Yoldan haber sorarlar eydürem inanurlar
Kalbüm sâfî sanurlar vay ne düşvâr iş benüm (Tatçı; 1990;
185)*

Kendi hatalarını koyup başkalarınınkini gören ve onları düzeltmek için nasihat vermeye çalışanlar inandırıcı olamazlar, çünkü öğüt veren kişi sözleri ile değil davranışları ve kendine karşı takındığı tavır ile değerlendirilir. Yunus öğüdünü kendine vererek başkalarına örnek olması gerektiğini şu sözleri ile belirtir.

*Eyidün Yûnus'a tursun yüzini topraga sürsün
Öğüdin kendüye virsün okudugın dutsun dimiş (Tatçı; 1990;
96)*

Benlik duygusundan sıyrılarak kötü muamele yapanlara karşı aynı tavır sergilenmemelidir. Böyle bir davranış örnek alınacak bir hareket değildir.

*Dervîş gönülsüz gerekdür sögene dilsüz gerekdür
Dögene elsüz gerekdür halka berâber gerekmez. (Tatçı; 1990; 96)*

Yunus, döğen karşısında elsiz, söğen karşısında dilsiz olmayı daha ileri noktalara taşıyarak düşmanları bile sever. Aslında O kimseyi düşman olarak kabul etmez ve kimseye kin tutmaz.

*Kimseye düşmân tutmazuz agyâr dahı yârdur bize
Kanda ıssuzlık varısa mahalle vü şârdur bize
Adumuz miskîndür bizüm düşmânımız kimdür bizüm
Biz kimseye kîn tutmazuz kamu 'âlem yârdur bize (Tatçı; 1990; 270)*

Sevgi şairi Yunus kendisi hakkında iyi düşünceler taşımayanlardan çeşitli örnekler vererek onlar için hayır duada bulunur. Kin kendisine ağıyar ise Allah'ın ona yar olmasını, ağı sunan kişinin aşanin şerbet ve bal olmasını ve bütün işlerinin kolay olmasını, önünde kuyu kazanların makamlarının yükselmesini, ardından taşlar atanlara güller saçılmasını, dünyada acı bir hayat yaşamasını isteyenlerin tatlı bir hayat yaşamasını, ölümünü isteyenlerin bin yıl yaşamasını, düşman elinde inlemesini isteyenlerin dostlarının şaad olmasını ve düşmanlarının dost olmasını, dostundan ayrılmasını isteyenlerin gözlerindeki perdenin kalkmasını ve dost yüzünü görmerlerini, ağlamasını isteyenlere karşı kendi gözünü pınar olmasının istemesi ancak Yunus gibi bir gönül erinin sergileyebileceği hoş görü örnekleridir.

c. Mevlana

İnsanı, insan olduğundan dolayı seven Mevlana, herhangi bir ayrılık düşüncesine kapılmadan herkese kucağını açmıştır. Onun sevgi felsefesinin temelinde Allah sevgisi vardır. Ancak bu kendini derinlerde hissettirir. Yüzeyde görünen sevgi ise insan sevgisidir. *Mevlana'nın sevgisi evrenseldir, ırk, din, dil ayrımı yapmadan tüm insanları kapsar. (Cengil;2006;20)* Mevlana, insanların evrensel değerleri yaşatmasını ve bunu da sevgi temeli üzerine oturtmayı

öğretmektedir. Bunu yapabilen insanların ve dolayısıyla toplumların olgunluğa erişeceğine inanmaktadır. *"Mevlânâ, diğer tasavvuf erbabı gibi; her türlü kemâle erişin sevgiyle mümkün olduğuna inanır. Bu yüzden bütün eserleri aşka dairdir."* (Yeniterzi;2005;41)

Gerçekten gönülden gönüle pencere vardır. İki insan birbirine gönülden bağlanınca, artık birbirinden ayrı değildir. Bedenleri birbirinden uzak düşse de gönülleri beraberdır. (Can; 348; 3.cilt, 4319) Bütün insanların ruhları kardeştir, birdir. Gökteki güneşin nuru da birdir ama evlerin pencerelerinden içeri girdiği zaman yüzlerce nur olur. Fakat evlerin aralarındaki duvarları kaldıracak olursan, hepsinin nuru bir olur. Bu beytin açıklamasında Şefik Can Hoca şunları söylüyor: Mevlana, "Bütün insanlar, tek bir ruhu taşıyorlar." demek istemiyor. Bütün insanlar aynı yerden gelen ruhları taşıyorlar. Bütün insanların ruhları kardeştir, demek istiyor. (Can; 409; 4.cilt, 416)

Mevlana, insan sevgisini insanları birbirine düşüren düşman eden şeylerin kötülenmesinde de görür. Ona göre dünya ve içindekiler geçici ve değersizdir. Bu değersiz şeyler yüzünden kavga ve ayrılıklara düşmeye değmez demektir. "Ey ilkbaharın güzelliğini görüp dudağını ısırın, hayran olup kalan kişi! Bir de sonbaharın sararmış halini, soğukluğunu seyret! (4.cilt, 1596) Aslanların safında yürüyen aslan gibi yiğitler görürsün; gün gelir o yiğit, fare gibi birine mağlup olur! Çevik, ileriye gören, üstün kabiliyetli bir sanatkar, sonunda kart eşeğe döner! (Mesnevi IV/1606-7)

Mevlana insanı niçin sevmek gerektiğini şu beyitleriyle açıklıyor: "Senin sevdiğin Rabbinin yarattığı bütün mahlûkata ya Allah rızası için yahut da kendi canının rahat etmesi, huzur içinde yaşaması kastı ile iyilikte bulun, onları sev!" (Mesnevi IV/1979)

"Gel!" çağrısıyla her kesimden insanın dikkatini çekmeyi başaran Mevlana, hoşgöründe deniz gibi olma ölçüsü koymaktadır. Aslında bu, bir ölçü veya sınır değildir. O, deniz gibi herkesi kucaklamayı, uçsuz bucaksız olmayı, sınır tanımamayı ifade etmektedir. Denizde her varlığının fitratına göre yaşamasına müsamaha gösteriliyor ki, bu masmavi sular âlemi böylesine sırlı ve ahenkli güzellik kazanıyor. (Türkoğlu;2009;4) Mevlana'nın gittiği yolun yolcularından olan Gülen de bu hoşgörüyü ummanlar gibi olup sinisini herkese açabilme olarak değerlendirmektedir. (Gülen;1983;1-2)

Mevlana'nın hoşgörüsünü ele alan Cengil de bir yazısında *“Hoşgörü, insanı, insanlığı anlamak, bilmek, saygı duymaktır. İnsanların birbirinden farklı duygu, düşünce, davranış, tutum, eylem biçimleri olduğunu kabul etmektir.”* demektedir. (Cengil;2006;22) Mevlana'nın sevgisinin, aşkının ve hoşgörüsünün sınır tanımadığı açıkça görülmektedir. Onun hoşgörüsü Artun'un ifadesiyle söylenecek olursa, *“sevgi anlayışının bir uzantısı olarak dil, din ve ırk farkı gözetmeyen bir hoşgördür.”* (Artun;2007;6)

Mevlana hoş görmeye insanın kendi ayıbını görmesiyle başlıyor. Ona göre başkalarına hoşgörü gösterebilecek insan, öncelikle kendini ve kendi ayıplarını bilmelidir. Kendisinin değil, başkasının ayıplarını gören hem onu hoş göremez, hem de o ayıpları kendi yapmış gibi olur. *“Kendi ayıbını gören can, ne mutlu bir candır. Bir kimse birinin ayıbını görse, onu kendi satın almış olur.”* (Mesnevi II/3034)

Barış ve huzur ortamının sevgiyle olduğunu söyleyen Mevlana, kalpte sevgi olmadıkça hoş görü de olmaz demektedir. Kalbi kötü duygulardan temizleme sadedinde şunları söylemektedir: *“Kin ve nefret duyguları kalpleri karartır. Barış dalgaları kalplerden kinleri atar; savaş dalgaları ise sevgileri altüst eder.”* (Mesnevi I /2578)

Mevlana bir başka sözünde, insanları sevmenin ne kazandırdığını şöyle vurgulamaktadır: *“İnsanları sev ki daima çiçekler ve güller içinde bulunasın. Eğer hepsini düşman bilersen düşmanların hayali gözünün önüne gelir ve gece gündüz dikenlerin, yılanların içinde geziyor gibi olursun.”*

Mevlânâ bütün varlığı özellikle insanları insan olarak eşit görür, kimlikleri ve toplumsal halleri sebebiyle farklı muamele yapılmasından hoşlanmaz, insanlara bugünkü anlamıyla “empati” ile yaklaşılmasını isterdi.

Mevlânâ bir gün evine vardığında kızını hizmetçisini azarlarken gördü. Ona şu sözlerle çıkıştı: *“Bu kızcağızı niye azarlayıp incitiyorsun? O hanım, sen hizmetçi olsaydın, böyle muamele yapılmasını ister miydin? O senin kardeşindir.”* Mevlânâ'nın kızı hatasını anlayıp hizmetçisinden afv diledi. (Küçük; 2011;6)

SONUÇ

Türk edebiyatı, sanatı düşünce hayatında birçok kişiyi etkileyen bu şairlerimiz ortaya koydukları aşk ve sevgi anlayışıyla gönüllere taht kurmuşlardır. Dünyanın pek çok ülkesinden farklı dil ve dinlere mensup insanlar, asırlar geçse de bu tasavvuf şairlerimizin çağrılarına kulak veriyorlar. Hem eserlerini okuyorlar, hem de yaşadıkları coğrafyaları ziyaret ediyorlar. İnsanların gönüllerine hitap eden bu şairlerimizin eserlerini sıkıldığımızda damla damla sevgi aktığını görürsünüz. Aynı kaynaktan beslenen bu şairlerimiz kendi metot ve yöntemleriyle farklı kaselerde herkese sevgi sunmuşlardır. Toplumsal barış ve huzur çiçeğinin sevgi bahçesinde yetişeceğini düşünen bu şairlerimiz onun için dünyayı bir sevgi bahçesi haline getirmeye çalışmışlardır. İnsanlığın ancak yakın zamanda erişebildiği eşitlik ve demokrasi anlayışını ve muhtaç insanlara yardım etme duygusunu yüzyıllar öncesinde dile getiren bu müstesna insanlar örnek alınmaya devam edilmelidir.

Kaynakça

ARAZ, Rifat. **Yûnus'ta Gördüğümüz İnsan Sevgisi ve Hoşgörü Yaklaşımları**, Mürekkep, Kültür Sanat Edebiyat Serisi, Nisan 2007 Ankara, Sayı:1; Kitap No:4, ss.3-6.

ARTUN, Erman. Anadolu ve Rumeli Türk Kültürünün Oluşmasında Sevgi ve Hoşgörü Düşüncesi Mimarı Mevlana Celalettin Rumi'nin Etkisi, Sarı Saltuk Baba'dan Miskin Baba'ya II. Uluslar Arası Romanya'da Türk Kültürü'nün İzleri Sempozyumu (2007): 3-8.

CAN, Şefik. **Mesnevi Tercümesi**, c.1-3., Ötüken Yay., 12.bs., İstanbul, 2011.

CENGİL, Muammer. **Mevlana'nın Yedi Öğüdünün Fert ve Sosyal İlişkiler Açısından Önemi**, Uluslararası Düşünce ve Sanatta Mevlana Sempozyum Bildirileri, 25-26 Mayıs 2006 Çanakkale, s.22

DÜZGÜN, Şaban Ali. **Sevginin İstismarı ve Sevgide Aşırılık (Kültler)**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52:1(2011), ss. 5-25.

GÜLEN, Fethullah. **Müsamaha**, Sızıntı Dergisi, Ekim 1983 Yıl : 5 Sayı : 57, ss.1-2

GÜLEN, Fethullah. **İnsanın Özündeki Sevgi**, Haz. Ö. Faruk Tuncer, Ufuk Kitapları, 4.Bs., İstanbul, 2004.

HAKKULOV, İbrahim. **Ahmed Yesevi (Hikmetleri)**, MEB Yayınları, Ankara, 1998.

İZBUDAK, Veled; GÖLPINARLI, Abdülbaki. **Mesnevi**, MEB yay., İstanbul, 1991.

KAYADİBİ, Fahri. **Mevlana'da Sevgi, Birlik ve Barış**, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, s.16, Yıl:2007. ss.1-20

KÖPRÜLÜ, Fuat. **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Akçağ Yay., Ankara, 2003.

KÜÇÜK, Sezai. **Mevlânâ'da Aşk Ve Hoşgörü**, (24.02.2011 tarihinde Mevlânâ'nın 739. Vuslat Yıl Dönümü münasebeti ile Kırgızistan-Türkiye Bışkek Manas Üniversitesi'nde Hz. Mevlâna'yı Anma Programı'nda verilen konferansın metnidir.) <http://web.manas.kg/docs/Mevlana%20Konferans%20Metni.doc>

MEHMET, Mustafa Ali. **Mevlana ve Mevlevilik Tarikatının "Hoşgörü" ve "Hümanist" Prensiplerinin Osmanlı Döneminde Dobruca'da Türk-İslâm Kültür Ocakları Tarafından Yaşatılması Hakkında Bazı Mülâhazalar**, 1. Milletlerarası Mevlana Kongresi, s. 159.

TATÇI, Mustafa, **Yunus Emre Divanı I-II Tenkitli Metin**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990

TÜRKOĞLU, M. Said. **Mevlana'da Gönül Zenginliği**, Mayıs 2009 Yıl : 31 Sayı : 364, ss. 3-5.

YENİTERZİ Emine. **H. Mevlânâ'nın Hoşgörü Anlayışı**, Keşkül, s.19, Yaz, ss.110-115, 2011.

YENİTERZİ, Emine. **Kubbe-i Hadrâ'nın Gölgesinde; Mevlâna Celâleddin Rûmî Üzerine Makaleler**, Rûmî Yayınları, İstanbul, 2005.